

Vážený pane starosto, dámy a pánové...

Sešli jsme se dnes u památníku zde v Liptani, abychom vzpomenuli smutného 85. výročí tragické události, kterou si podrobněji popíšeme u pamětní desky na místě tehdejší četnické stanice. Zde, u památníku, připomenu obecně širší souvislosti.

Tak jako si v přírodě každý živý tvor chrání své teritorium, které mu skýtá životní prostor a dostatek potravy, tak si přirozeně chránily svůj životní prostor rody, kmeny, národnosti a nakonec i národy ve státních celcích. Etapy stěhování národů a migrace obyvatel, středověká a průmyslová kolonizace dnes našeho území nejen německým živlem, války a vliv cizáckého panstva a mocenských říší na dnešním území ČR založily řadu konfliktů.

Na troskách 1. světové války si Češi i Slováci vydobyli svobodu. Na základě Pařížské mírové konference pak Češi znovu získali po téměř 300 letech svůj svrchovaný stát a spolu s dalšími národy jej budovali, v souladu s historickými hranicemi Království českého a přirozenými přírodními hranicemi České kotliny v srdci Evropy, jakož i s územím Moravanů, Slezanů, Slováků a Rusínů. Nebylo to však jednoduché. Hranice musely garantovat vítězné dohodové mocnosti, což vyžadovalo obrovské diplomatické úsilí a zejména pomoc Francie. I tak se všechny požadavky Tomáše Garrigue Masaryka nepodařilo prosadit.

28. října 1918 sice vzniká nová Československá republika, ale za nesouhlasu menšin, když většinu cca 66 % tvoří tzv. Československý národ. Němci si vytvořili uvnitř nového státního celku 4 samostatné provincie – správu Sudetenlandu a další německé enklávy s tím, že ty jsou součástí německého Rakouska. Musela tedy zasáhnout silou československá armáda. Ozbrojené konflikty proběhly i na hranicích s Polskem a Maďarskem i uvnitř Podkarpatské Rusi. Byli ranění i mrtví.

Na základě mírové Versailleské a Trianonské smlouvy se dál zpřesňovaly naše mezinárodní hranice. V konečné fázi až do r. 1920, respektive 1924. Vše mělo potvrdit Společenství národů na konferenci o kolektivní bezpečnosti. Anglie však svou bližší spolupráci s Německem a podporou jeho vstupu do Společenství národů postupně upozadovala vliv Francie. Na to v r. 1925 v rámci Locarnských dohod nedošlo ke smluvnímu zajištění východních hranic Německa s Československem a s Polskem, které však v r. 1934 uzavírá s Německem smlouvu o neútočení. Postupně se tak otevírala cesta k Mnichovskému diktátu.

Československo bylo obklopeno státy, které by rády - v příhodný okamžik - rozhodnutí o poválečném uspořádání střední Evropy zvrátily. V pohraničí k tomu navíc sílí tíživé problémy hospodářského, sociálního a národnostního charakteru, které zesilují v době světové hospodářské krize (1929 - 1931). Odstředivé tendence ostatních národů, ale i Slováků zesilovaly, přesto že všichni měli své zastoupení v obou komorách parlamentu. Je otázkou, zda by pomohla slíbená federace po vzoru Švýcarska, namísto reality unitárního státu.

Rok 1932 je ve znamení krachu Ženevské konference o snížení a omezení zbrojení a proto Československo zahajuje výstavbu hraničního opevnění a rozšiřuje výrobu zbraní a munice. Zbrojí na hlavu obyvatele stejně jako Německo. Řeší tak částečně i dopady krize.

V r. 1933 hospodářská krize vynesla do čela Německé vlády Adolfa Hitlera. Přesto Francie s Anglií odmítla iniciativu SSSR a ČSR o kolektivní pomoci. Proto 16. května 1935 prezident Edward Beneš podepisuje v Moskvě smlouvu o vzájemné pomoci, vázanou však i na účast Francie.

Jak se dalo čekat, mezinárodní i vnitrostátní situace postupně eskaluje. V říjnu 1937 Konrád Henlein na konferenci v Teplicích už otevřeně hovoří o tom, že hodina osvobození sudetských Němců se přiblížila a Henleinova SDP sílí a stupňuje, dle pokynů Hitlera, své požadavky vůči vládě až za Karlovarský program z 24. dubna 1938. Předtím již 13. března proběhl zábor - anšlus Rakouska a Hitler tak přebírá ofenzívu v určování vývoje mezinárodního dění.

Proto v květnu vyhláší Beneš částečnou mobilizaci a zároveň překračujíc své ústavní pravomoci, posílá tajně do Paříže ministra Jaromíra Nečase, aby se pokusil vyjednat ústupky Německu. To vše je provázeno aktivitami Anglie, která prosazuje podporu německých požadavků, korekce Versaillské mírové smlouvy a tlačí na ústupky Francie. Aktivizuje se fašizující beckovské Polsko, Horthyho Maďarsko i pátá kolona uvnitř ČSR.

12. září 1938 se schází v Norimberku sjezd NSDAP. Adolf Hitler na něm opět nevybíravě zaútočil proti Československu, což dalo signál sudetským Němcům k připravovaným ozbrojeným srážkám a povstáním. Ještě téže noci došlo v pohraničí k útokům henleinovských bojůvek proti policejním stanicím, celnicím a poštám, při nichž bylo celkem v září zavražděno nemálo desítek úředníků a vojáků. Zde v Liptani bylo 22. září 1938 zavražděno členy Freikorpsu snad nejvíce osob - 6 četníků a členů finanční stráže. Proto jsme se dnes zde sešli, abychom si tuto událost připomenuli a uctili jejich památku!

Na tuto situaci odpověděla tehdy čs. vláda posláním vojska do pohraničí k potlačení připravovaného puče. Vyhlásila všeobecnou mobilizaci, někde stanné právo, zakázala SDP, vydala zatykač na Henleina a další exponenty, kteří však utekli za hranice.

To byla voda na mlýn pro Hitlerovy požadavky k odstoupení území s 50 % německého obyvatelstva. Nestačila mu nabídka ze strany Hodžovy vlády, která ji stále pád. Hitler stupňuje požadavky i vůči postojům Anglie a Francie a vyhrožuje. Na pomoc mu nakonec přichází i politik z rodiny Kennedyových z USA, ale i Polsko a Maďarsko jakož i nakonec Anglie, Itálie a Francie. Benito Mussolini je pak pověřen svoláním konference čtyř mocností na 29. září 1938 do Mnichova.

A v jaké je situaci v té době Československo? Má, bez pomoci spojenců, bezvýhodnou strategickou polohu. Francie pomoc odmítla, Anglie ji nikdy neslíbila a Rudá armáda neměla dohodnutý volný průchod přes Polsko ani Rumunsko a musela se připravovat na vlastní obranu. S Německem měla ČSR delší hranice než Francie a opevnění mělo být dostavěno až

v r. 1943. Zkušenost s Francií však ukázala, že by nebyl problém v případě odporu, opevnění obejít. Beneš si svým čechoslovákismem, chladným postojem vůči pravicovému odboji i legiím na Rusi či soustředěním se především na Francii „nadělal“ dosti domácích nepřátel a nakonec podcenil vyjednávání s českými Němci mimo SDP. I přesto sehrával důležitou roli, a to i po svém odstoupení.

Naši bývalí spojenci se tedy sešli s našimi nepřáteli, aby nás zmrzačili a obrali o území, velkou část průmyslové a zemědělské výroby, zničili naši obranu. Přitom nezabránili 15. březnu 1939 a protektorátu. Mír nezachránili, ale otevřeli cestu k druhé světové válce. Rozhodli o nás bez nás a předložili nám s výhrůzkami pod nátlakem Mnichovský diktát. Beneš pak překročil své ústavní pravomoci a vzal rozhodnutí na sebe s tím, že nenechá vykrváct československý národ pro cizí zájmy.

Asi nejen já považuji zábor našeho území za začátek okupace Československé republiky a nabytí práva na odpor a odboj. Nešlo jen o zábor území, ale i o konfiskaci zbraní, majetků a domova pro 250 tisíc vyhnaných českých občanů. Navíc proces postoupení území nebyl proveden v souladu s Ústavou. Z tohoto pohledu sledujme, co se dnes nabízí a chápejme stále platnost tzv. Mnichovské dohody jako nulitní.

Malé národy jsou hračkou v rukou velmocí. Bez jejich garancí nelze zabezpečit hranice malých států. Proto je nezbytné, aby mezinárodní právo nebylo pošlapáváno a mezinárodní organizace dehonestovány, jak se tomu děje i dnes. Nelze zájmy jednoho tolerovat a jiného nebrat v úvahu. Mezinárodní vztahy je třeba neustále harmonizovat.

Historie nám odkázala řadu poznatků. Připomeňme si dnes slova Ludvíka Svobody - jak lehce lze svobodu ztratit a jak těžké je ji získat zpět.

Nezapomínejme!

Vystoupení k tragickému 85. výročí v Liptani. Miroslav Opálka, člen vedení OV ČSBS Opava